

Тудуг ажылының темпизин бедидер

Областың колхозтарының перспективти планнарында чуртталга бажынары, мал кажаалары болгаш культура-чырымышыны тудуларын көйү-биле кызыры көрдүнгө. Чүгө 1958 чылда бешин илтизиле колхозтарга 2100 чуртталга бажынары, 6200 баш мал кирер инек кажаалары, 117 муң ажыг кой кирер кошарлары болгаш оңдаа еске тудуларын ажыгаалга киирери планнаттыган.

Тудуг пландарын хуусаа бетинде күөсөдип бөлүрүнү бүгү арга, куралдары колхозтарга бар. Күгүне колхозтар тудуларынга халас туду ижын үндүрү берип, ул хуусаа чыгып чыгып тусул турар. Бу чылдың тудуларынга чарыгдары-биле күрүмеден алганы 4 млн. рубль чамасын чүгө 1 миллионун колхозтар ажыгаалар. А колхозчуларга чуртталга бажынары тудуларын көрдүнгө 2 миллион хире рубльде 477 муң рубль ажыгаалга кирген. Устүнде саннардан алгаш көөргө областың колхозтарына тудуг ажылының оожум темп-биле чоруп турары тодаргай көстүр турар.

Планда көрдүнгө чуртталга бажынарында чүгө 62 бажынарын ажыгаалга киргени тудуг ажылында колхозтар баштаар чөлдөрүн кошкып кичээлгеин салып турары тодаргай көрүзүп турар. Туттуну турар бажынарын салып 200 бичил-ле ажып турар. Чаа-Хал районун (райүүсконун даргазы эш Доржулай), Тес-Хем (райүүсконун даргазы эш Оолак) районун колхозтары чуртталга бажынарын тудуунда ам-даа шуудуп кирбөөнөр.

Мал кажааларын тудуун Бай-Тайга, Улуг-Хем, Сүт-Хал райондары еске районнарың колхозтары база-ла оожум темп-биле чорудуп турарлар. Бу хуенерге чедир доо-сулган тудуг үлээп азыр комиссияларга чангыс-даа мал кажаазы дужааттынаан.

Оң-биле чөргөштөр областың колхозтарында культура-чырымышыны болгаш бүдүрүгө чөлдөрүн тудуу хожудан турарын демдегээр керек.

Устүнде айтылган чөптөстөрүнүн кол чыдаганын чүгө дээр, чамдык райүүсконнарың болгаш колхозтар баштаар чөлдөрүн таалайында тудуг ажылында чүгө кичээлгеин салбай, оң удурулганын ала-чагаарлаашкынын байдалынча киргени болур. Бу чылдың тудуларынга херектегилер яны-бүрү тудуг материалдарын артык кызын четчир салыны-биле бөстөкпө албаан тудуг ажылында моондакты ужураштырып турар. Илалык кестинге ияштын көйүзүн ам-даа тудуг шөлдөрүнө дүжүрттүмөз. Чаа-Хал районун колхозтары нитиш-биле 8,9 муң кубометр тудуг ижын сөөртүрү планнада чүгө 150 кубометр ияшты тудуг шөлдөрүндө дүжүргөтөр. Илалык районда тудуг ажылынын хожудангай байдалда турары таварыга эвес.

Тудуг материалдарын чогуур үенде бөстөкпө, сөөртөш, тудуг бригадаларына четчир салынып кичилери тускайлап тургускан колхозтарга ажыг-херек эки байдалда турар. Оңу районун колхозтары (райүүсконун даргазы эш Байду) 1958 чылда ияш бөстөкпөдөн планын ажыг күөстөкпө, кестинге ияштын чартык хууун тудуг шөлдөрүнө дүжүргөтөр. Районда тудуг ажылы багай эвес чоруп турар. Районун колхозтары 60 хуенерге чедир 38 чуртталга бажынарын ажыгаалга киргенер, 19 бажып удаас доостур.

Ол районун «Коммунистиче орук» (даргазы эш Шаалы) колхозун тудуужулары илан бугаар 8 мал кажаазы тудар тургаш, бо үеге чедир 10 кажаазы бүрүп тудуп, ажыгаалга киргенер.

1958 чылдың тудуг планын бүгү көргүзүлгө талазы-биле күөсөдип дөш бар арга куралдарын тудуг ажылында мобилизастаар керек. Тудуужуларын бөднө бүдүрүчүтүг ажыдаарына таарымчалык байдал тургузуп, оларнын ортузунга полит-массалыг ажылы калыптар, мурнакчы тудуужуларын дуржу-газын негтередири чүгүл.

В. ПАШЕННО,
областың көзө ажыл-агый өргө-деленин уаг иженери.

КАА-ХЕМ РАЙОНДА

«Тилелге» көзө ажыл-агый артели хой кыргыздын организастыг эрттирип турар. 2000 хире койдан ионь өгөсиге чедир 900 койну кыргыз. Кыргызданы электр-жылкен арга-биле ийи көзөгө чорудуп турар. Машинист Иван Кротов агрегаттын эки ажылдарын хандырган. 24 колхозчулар кыргыз-та бажыгааттырмачтар. Матрөөн Коломысова, Торжу Санты ишкеш нормалы ажыг күөсөдип турар мурнакчылар кой.

Эрткен чылдыңга депнарге бөчүмүн дүктүн дүктү эки, хой бүрүзүндө 1300 грамм алдынып турар. Каларчы С. Улупшанын кол-данында 300 ирткан баш бүрүзүндө 1500 грамм, дүктүр уксаалыг хой бүрүзүндө 2200 грамм кыргыз алган.

Бажы бүрүзүгө ошаптыр өт, саржаг, сүт бүдүрү талазы-биле АКШ-ты чоокку чылдарда чедир дугайында партияның болгаш чаа-тандырар дөш колхозтун малчынарым маалым ажаалга чөмгөрлөгөдип улам өкжикиди тургаш сүт саалды көвүдөткөн. Чокта чыла «ГАЗ-51» деп марканы электр саалда машиназын тургускан. Ам инектер оларныг чорда-ла машиналыг баргаш саап ап турар. Бир саалдада 10 инекти харуга сааптар.

Кол-биле инек саар тургаш хуенде 220 литр саап турган болза,

ам хуенде 500 литр саап турар аларган.

Колхозтун күш фермазында Якунинаны ажаалдында дагаалар чылмын-иэ өтүп турар. Дагаалары чайгы турлагы көжүргөн соонда хун-бүрүгө 400 ажыг чууртаны берип турар аларган.

«Совет Тыва» колхозта хой кыргыздыны ияш организастаан. Электр кыргызда агрегат ила 12, кол-биле 20 кижи ажылдап турар. Дүзөй-оол, Мартай-оол, Чаргай-оол, Догуз олар хой бүрүзүндө 1700 грамм дүктү камгалан албышаан, хун оналганын 170—180 хуу күөсөдип турарлар.

Зоотехник эш Чолак-оол хой кыргыздыны өтп организастаан. Күрүгө 40 центнер эки шынар-дыг дүктү дужаалаган.

«Октябрь 30 чылы» колхозтун Мергенде сүт-бараан фермазынын ажыдакчылары инек бүрүзүндө хой сүт саап азыр дөш маалым чөмгөрлөгөдип өкжиеткен. Дүски кадатты чорутушаан, инек бүрүзүгө 150 грамм концентратты берип турар. Саар инектерге немелде чөм кылдыр бөш сүзүм болгаш бир чылдың сизини 10 гектарда таргаш.

Күрүгө 600 центнер сүт дужаар планнада чыл өгөсиге дөш бөөр 500 центнерин күрүгө дужаалаган. Планнада дөшкөөр күрүгө-гө 600 центнер сүтү дужаарын ферма ажыдакчылары дүзөнгөн.

Ленни аттыг көзө ажыл-агый артелини баштаар чөри бо чылдын суурга клуб, магазин, ээт кажазын, уруглар ялының бажынын болгаш өске-лаа тудуларын ажыгаалга киирери планнаттыган.

Коммунист эш Палеринич ууртууга-биле тудуужулар ажылдап өгөсөнгөр. 1600 кубометр ияш бөстөкпө тургаш 2200 кубометри кызын бөстөкпө, тудуг шөлдөрүндө дүжүрүп алганнар.

Чуртталганың бар бажынынын, магазинин, 8 машина турар гаражын тудуу доостурган. Кондараков, Руковичин, Тонгу, Тамбачи, чаанымчылар Лопкарев, Зубакин, дилкич Миков олар хун оналганын 120—150 хуу күөсөдип турарлар.

«Октябрь 30 чылы» колхоз малга быжыг чөм суурун тургузарына кичээлгеин салып турар. Дөр-бөчүн уалачак арга-биле 100 гектар черде кукуруза таргаш.

Иван Боровойнун, тракторист Уравай Шырылтыг кукуруза тарыыр агрегатнын механизаторлары күш-ажылыны мурнакчы дужааланы көргөсөдөрүн. Хуенде 8 гектарын тарыыр тургаш 10—12 гектар чедирип турганнар.

Н. ПЛАСОВСКИХ.

«Октябрь 30 чылы» колхоз малга быжыг чөм суурун тургузарына кичээлгеин салып турар. Дөр-бөчүн уалачак арга-биле 100 гектар черде кукуруза таргаш.

Иван Боровойнун, тракторист Уравай Шырылтыг кукуруза тарыыр агрегатнын механизаторлары күш-ажылыны мурнакчы дужааланы көргөсөдөрүн. Хуенде 8 гектарын тарыыр тургаш 10—12 гектар чедирип турганнар.

Н. ПЛАСОВСКИХ.

Ыяш камгалалын улэм күштөлдирер (Чагаалар допчулалы)

Току болза, арга-иаш талазы-биле областың эң байлак районнарынын бирээдип. Илалык ажылы чамдык көзө Советтер, колхозтарын баштаар чөлдөрү, ияш камгалалынын ажыдакчылары четпес чорудуп турар. Оң түнөшүндө өрттүн таварыгалары чыл бүрүдө болуп, арга-иашта уаг көрөлдө чедирип келген.

Ияш өрттөнү таварыга Току районун девискөригө бо чылдын база болган. Арга-иашта өрт болу тымтып келбес, а бир чылдаганын дээрэн камга-даа билдинтир. Өрттүн болу бөзүрүн кол чылдаганы болза, чамдык хаматчылар казан арга-иаш илтигине чөлдөндө, өрттен камгалалын чурумнарын каржызы-биле үрөп, серемчиде жок чорукту бөздүрүп турары болур.

Арга-иашты өрттен камгалаар, өрттүн таварыгаларын бөздүрбөс дугайында тайылыр ажылынын ажыдакчылар ортузунга ам-даа четпес чорудуп турар. Оң ияш камгалалына чөтүгүн хараазы өрт үндүргөн кижилерин илери, оларга чогуур көмөчүн дүжөдүр талазы-биле илесте олганнар четпес ажаалдан келген. Өрттүн таварыгаларында арга-иашты камгалалына кичээлгеин күштөлдирери өргөжөк чүгүл.

И. БАДАРЧЫ.

Ияш — күрүгөдүн социалистич өнүгүшү. Оңу камгалалы хаматты бүрүзүгүн илтигит дүзөлдөгөн болур. Ияш турбуга, арга-иашты, илалык кат-чимистиг ияштарын көзөр, үргөздөр таварыгалар Вил-Хем районун Кара-Хаак көзө Со-ветинин девискөригө бар. Чижээ, Кара-Хаак суурун чанында чогуу-раанын хой нурууну 1957 чылдың күзүгүндө чамдык кижилер кезип, оң кадын чымып алган.

Кат-чимистиг ияштарын шак ичээр үргөздөр кижилер-биле де-

миселди Кара-Хаакта ияш камгалалынын ажыдакчылары, көзө Со-вет база «Партиянын XX съездин» колхозтун баштаар чөри барыс чорутушай келген.

И. ШИРНЕН.

Өрткө уагүр көмөчлөрүн Улуг-Хем районда «Партиянын XX съездин» колхозтун чамдык ажыдакчылары буттандырбай, харын өрттен камгалалын чурумун боттанды-рып турар. Колхозтун хойу боттандырынын боттандырып өш Чамдык өрткөн чылдын тарас савазын өрт-тедир дугайында айтышканын та-раажыларга берген турган.

№ 2 хойу бригадалынын кезигү-нү эш Доржу-оол бригадинин оң айтышканын бугаар тарас савазын өрттедир тургаш, бо чылдың май 4-те өрт үндүргөн. Оңу уламандан Дойлук, Чогуурай тайгаларында өскөдөн өрт май 13-ке чедир үргүзүлгө болгаш амга хой көзөрдө күрүгөгө чедирген. Ук өрттү өжүрүгө чүгө оң колхозтун эвес, харын районун өске-даа көзө ажыл-агый өргөздөрүнүн кезигүнери амга шүүзүп. Өрттүн таварыгаларында уагүр де-миселди улам күштөлдирип, арга-иаштын камгалалына кичээлгеин улаандырары негетинин турар.

В. ДОРЖУ.

Өрткө уагүр көмөчлөрүн күштөлдирер дугайында облүүсконун бо чылдың май айда үндүргөн шакты-ларын Чөөн-Хемчин районун «Коммунистиче орук» колхозта ияш камгалалынын ажыдакчыны эш Самбуу ателье кезигүнеринге калбаа-биле таныштырышаан, өткө-үлө уагүр тодаргай саналдарын берип турар.

Арга-иашты, мал оларларын, та-рылга шөлдүн өрттен камгалаар дугайында ажылы чоннарын орту-зунга тайылыр ажылынын моон со-гоаар улам күштөлдирери өргөжөк чүгүл.

Н. ШАНГЫР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Ревизия комиссиясы ажылдавастаан

Сүт-Хал районун «Алдан-Маалды» колхозунда ревизия комиссиясы ажылдавастаан. Комиссиянын даргазы О. Монгуш, оң кезигүнери О. Майды-оол, О. Дажы-Намчал, Б. Майды-оол олар боттарынын ажылы бир-даа чугаажып көрбөс болгаш ревизия чорутушааннар.

Ревизия комиссиясындан илесте-дип, акт тургузуп, колхоз баштаар чөринге киирер ужурагүр чөптөстөр колхозта чок эвес. Чижээ, чөлдөчү Бад-Сарай колхозтун ийи чаа ма-шиназын үрей каалтыган болгаш шөлө чөптөстөр чокка бөдүрүп ту-разы-биле кызыр, чаар материалдар хоралдып, кызыл хоорай, Чедер чөк-көш келген чүгү бар. Колхозтун терге, илтир болгаш өске-даа чөп-сөк-херекселери колхозчуларын хууда ажыгаалы болуп, оларнын

чамдыктары үрөшп, чидип турар. Болхозтун хойжулары М. Сөү-оол, О. Часын, М. Бодур-оол олар элөөн хой баш маалды чидиргенер.

Бо бүгүн ревизия комиссиясы илестетеш, буруурут кижилерге ак-тынны тургузуп, баштаар чөргө кии-рип база колхозчуларын хураалы-га айтырыгын тургузуп кезип тур-ган. Комиссияның ажыдакчыны ту-рамында илтигинин өнүгүгөне кога-рал чедирип турар чөптөстөр анаа эрттип, харын улам өскөдүп турар. Оңу ияш колхоз баштаар чөринде иштэки ажылында, илалык бух-галтерия аппаратынын саандаргай байдалга кирген үчөт, өтчөлдүндө хынааа чогуур чөптөстөр хөй.

Ревизия комиссиясының өттүр те-ли ам черде келбөзү чүгө бе?

Б. ОНДАР.

Дагаа чуургаларындан орулганы алыр

Чаа-Хал районун «Паймарал» колхозунда 500 кыс дагаалар бар. Колхоз ажыл-агый чымында бир кыс дагаалар-на 80 азы илтизиле-биле 40 муң чуургаларын азыр деп планда көрдүнгөн. Илалык-даа болза, чуургалар алдында эвөөн алдынып турар. Март, апрель ай-ларда 240 дагаалар 7603 чуурга алдыган. Моон соңгаар дагаалар

бүрүн чуургаларын турарын, дагаа чуургалын чангыс-даа хоромчата таварыштырышаан чедип алыр дөш дагаа ажыдакчылары Б. Казуут, Х. Доокай олар өчө уагүр кичээл-геин салып турар. Дагааларын ажыгаалга, чөмгөрлөгөдип өкжиет турар. Азыралык өкжөөн тудуужа хөй дагаа чуургалары алдынар.

В. АРАКЧАА.

Областың национал театрынын артистери бо чылдың чамдыгында Улуг-Хем районун колхозтарын а, совхозка болгаш чурттакчылар суурларга ийи удаа кезип, «Бажар Будамшур», «Хайыран бот» дел шилерин чурттакчыларга көргөтөш барганнар. Илалык ажыг орук асында бистин Ийн-Тал суурун таварып өрттүп тургаш-ла Жылан аттыг колхозтун ажыл-ишчилеринге созуи шилерин көргүзүп бер-

Допчузубиле

Эрзин районун «Чаа орук» колхозуну сууру тудуг талазы-биле сайзырап турар. А суурун чаагай-жыдыр, ногаанчыгаар дугайында ай-тырып кичээлгеин салдынынмай турар.

Шилодан өскө хөжүмүн бажынар чок, клубту безин хөжүмнө-вөзө. Кудун мастары, ияш олур-туп ногаанчыдып, суурун чаагай-жыдыры негетинин турар.

Ш. СЕРЗДАР.

Барыын-Хемчин районун Ан-Доураан—районда эң улуг чурттак-чы суур болур. А ногаанчыдылга, чаагайжыдылга дугайында айты-ры утундурган. Чурттакчылар ишкы богу бөзүн сөөртөдөн эм-нелгө ажыдакчыны Жунова-биле

Нызыл-Мажалын суур Советиниң даргазы Кулакову дүвүстөйин ту-рар.

Суурун чаагайжыдырына ич-чөзгөй салыр, Санитарлч болгаш азыг-шөвериниң илтиг чурумун шынгыгы сагырынын дугайында чурттакчылар ортузунга амын чорудасы негетинин турар.

Н. БОРАНАЙ.

Танды районун «Элегес» совхозунда мал эмчиин Соловьевтун миз-чынар-биле харылдазы мошкан. Аарзан малды чогуур үезинде жай-гааравын турар. Илалык хөй кадарчыны Чөтүлү, Ланызы олар-нын ногаанында 10—16 чедир ху-раганнар өлгүлөзүн.

О. ДАМДЫН-ООЛ.

Тес-Хем районун Ленин аттыг колхозунда Берт-Дала ишкылаа пунктуула кырган хой бүрүзүндө дүктүн тус-тус деңгээл, дараан уетка кирип турар. Чурукта: хой хачымы-биле мурнакчы кыргызчы Мо-жупшанын кырган дүктүн учетини Кочанайа деңгээлдеп дужаал турары Даразында кыргызчы Чагар-маанын дүктүн деңгээлери-биле маан турары. Фото В. Лутковтуну.

Сүт-бараан фермазында

Каа-Хем районун «Октябрь 30 чылы» колхозунун төл сүт-бараан фермазынын ажылынын байламы мурункуудан өкжөөн. Мурунда да санчылар кызырмасы, чылдында 10—15 ияш халажып турган. Ам илалыг чорук чок аларган, чүгө дөш, партия өгө организастааным, колхоз баштаар чөри илалыг чөптөстөрүн чайддырынын көмөчлөрүн илалган. Ферма ажыдакчылары чуртталга бажынары-биле четче хандыртылган.

Чангыс аай теверилг инек ка-жазынын тудуу доостурган. Чөм бө-стөкпө кузюна, автосугарылга бар аларган. Бызаа кажаазы туттунган болгаш мыда кагеталар четче кыл-дыган. Саачылдарын сава херек-селери четчир. Бо чылдың бирги

квалитында өргөн чылдык бирги кварталында 7532 литр хөй сүт саалдыган.

Саар инектерин дүн-хуенде олар-дымыкыны организастаттыган. Ферма чайлагы үнеринге бүрүн бөстөкпөдөн. Ияш кадарчылары эштер Аланды, Соловьев, Буямы болгаш Чигжит анык инектери, шарыларын олардык семирттип турар. Баштай оларны шүүзүп деңгээлөө. Кадарчылар мийбистыг бола мал бүрүзүндө дүн-хуенде ор-тумак деңгээлдемеде 800—900 грамм чөдкөр деп хуураалганын алганнар. Ферма чанында 80 гек-тар кукуруза, 20 гектар тоорук, 220 гектар везенга тарыттылган.

Г. НИМЕЙ.

ТАРЫЛГАЛАРЫНЫҢ АЖААЛГАЗЫН КОНЧУГ ЭКИ ОРГАНИЗАСТААР

Моон ап көөргө, дүктү дөш дем-мисел бүзүн дүктү ажаап алдыны-гынын болгаш күрүгөдүн база колхозтарын, совхозтарын шыг-жамырына таралып турп алганда доостур. Тараалар бир-дески болгаш бок үнүштерин арыг үгөндө дү-жүдү бөднө болур. Илалык кол-хозчулары болгаш совхозтарын ажылынын тарас культураларын үнүштерин аразында үгө-ген бок үнүштерин кол-биле аштап аларынарыне мобилизастаар керек.

Чүгө үнүштер аразында эвес, ха-рын олуртулар болгаш тараларын аразында бок үнүштерин аш-таары чүгүл. Яны-бүрү чашпа-нар, азы-бүрү, кызыл-кара болгаш өске-даа бок үнүштер болза, чүгө тараларын үнүшү басырларын эвес, харын дүжүт ажаап алдыны-гынын үезинде машиналарын бе-дик бүдүрүчүтүг ажылаарын ияш-тыктар, комбайнларын үрөшп чоруту болдуур болгаш тараларын амжылды кылдырын берселдер.

Тараа шөлдөрүн аразында дили-дектерде бок үнүштерин уузкавас болза, моон соңгаар шөлдөрүн бө-днө талдырынын сууру ол алар. Ияш-чырлерде бок үнүштерин хөй ка-дымы-биле болгаш астын сизин кезер машиназы-биле кезип турган, арылга болур. Бүгү бок үнүштер-ин оларнын үрөшкөдөн бажыры-ныч дөштө арылгы чүгүл.

Тарааларын ажылынын илалы-г чөтүгүлде кезеңе чайгы сугта-рылга болур. Бүгү сугаттыг чөп-терде сугтарылгыны шүштү тарал-дарга чорудар керек. Кол чүгө бо-ла, сугтарылгыны шыныры болур. Сугту кайы халаак чок чыа асып,

хөрөтүнү үрөп, үнүштерин дазы-системанын тура шалтырын сап-кытай, арык бугалар алымы-биле өй-чөкөйт болгаш бир-дески суг-гарары чүгүл. Сугтарылга ам-дык дуржулгалыг болгаш азыр сонуургалдыг колхозчуларын, сов-хозтар ажылынын тургузар хер-ек. Сугтаркчылары эки илалык-бир-биле хандырар, оларнын күш-ажылынын организастаары өргө-жөк чүгүл. Сугтарылга бугала-рында бүгү сугтар көзө амжыл-гыны культураларын азы сизин шөлдөрүн сугтарылга бүгү ажылааттыган турар ужурут.

Букуруза, картофель, ногаалар болгаш бачы дөш ияшкеш хөй олурттур культураларын бөдик дү-жүдүн өстүрүп алырына оңа ка-чөзгөдөн салыр. Букуруза тарал-галарын ажаалганын үнүштер-ниң көстүп келеринин мурунда болгаш оларнын үнүп келеринин соонда илалыктык-биле өгөсөдө чөтүр. Илалык илалыктын бок үнүштерин уузкавас, хөрөтүн агар-чылыг чурумун өкжөдөр болгаш өд-шкыны кургарын авозелдер. Кукурузанын үнүшү көстүп, азы 2—3 бүрүдө тыптып келгенде катип илалыктын чө-рүдүн, оң-биле бок үнүштерин уузкавас болгаш хөрөтүнү үндүр-тир.

Илалыктын соонда көш олурттур культураларын олурт-тар аразынын сайырадылганын ийи угалымыкына чорудар. Олурт-тар аразынын бирги сайырадыл-ганын ажаап үнүштерге 3—4 бүрү-дөр үнүп келгенде 8—10 сантиметр ханы кылдыр, а илалык оң сою-

ла 2—3 недель өрткөдө 6—8 см ханы кылдыр чорутса чөтүр. Оду-ругалар аразынын илалык сайыра-дылганын үзүн дургаар болгаш доо-ра чорудар.

Үнүштерин олурттар аразынын сайырадылганын лапчаттыг куль-тиватор-биле чорудар болгаш өң-дө биле харуга хөрөтүнү кол-биле ү-ндүрүт болгаш бок үнүштерин уузкавас. Оңу илалыкты картофель болгаш ногаалар таралгаларын сай-зырадылгач чорудары чүгүл. Суг-тарылга участоктарга сугтарылга өсөүдө культиваторлар-биле хөр-өтүнү үндүрүтүн маалымла чүгү-л. Хөй олурттур бүгү культураларын үнүштеринге организастыг болгаш минералдык чөмөчкөдө-лөр-биле немелде чөмгөрлөгөдө чорудар керек. Бир гана 3—4 центнер күш өдө, 4—5 тонна ирине өдөк, чөк болза 1—1,5 центнер амлак сеелганын азы хөжө суперфосфат оналжар ирме-биле культиванын мурунда немелде чөмгөрлөгөдө чорудар. Картофельдин чөмөчкөдө дөш оң чөмгөрлөгөдө мурунда үнүштү дөштөдөн дөштөн бөднө колпарары чүгүл.

Бок үнүштерин аштарын агар-гына ногааларын хун-бүрү өргөн, кезеңе азы бүрүгү үдө сугтарары чүгүл.

Чайгы үдө үрөшүн участоктары-нын таралгаларын ажаалганы-че оңа кичээлгеин салыр керек. 1959 чылдың таралгалары ажыл-агый бүрүгү бөдүнүн үрөшүн-биле хандыртылган турар кылдыр үрө-шүн участоктарына бөдик дүжүтү өстүрүп азыр дөш агрономнарның ханы кылдыр, а илалык оң сою-

зын хыпачталыг чорудар.

Болхоз болгаш совхоз бүрүзүгө тарылгаларын ажаалганын оң ажылы эки билер болгаш азыр илалыктыг кижилерге дагыры чүгүл. Оларын тускай эвенелар кылдыр тургускан, ажылынын организастаар болза, ажыл-агый бүрүгү көзө ажыл-агый культу-раларын эки дүжүдүн өстүрүп алдыры чугаажок.

Тарылгаларын чайгы ажаалга-лы организастаары-биле чөргө-штөр бир аң чугула соруга болза, чайгы чөм адырылганы болур. Эрт-кен чылда колхозтарга болгаш сов-хозтарга чайгы чөм адырылганы-нын планынын барык деп кезип июль 1-де күөсөдиптиг турган болза, бо чылдын июль 1-де чүгө 27,2 хуу күөсөдиптиг турарын ияш-каш байдал-биле канчал-даа өң-дөш болбас. Болхоз, совхоз бүр-үзүгө чайгы чөм адырылганынын планын эң чоокку хуенерде доо-зынын көмөчүн алыр керек.

Бай-Хаак, Бай-Тайга, Тес-Хем МТС-тер болгаш «УТКА 25 чылы» совхоз комбайнларын, өске-даа ажаап алдыныктын машиналарын болгаш сизин кезер машиналарын септелгенче амга чедир кирбөзө-нөр. Олар дүжүт ажаап алдынык-тын болгаш сизин кезерде ияшын чүгүл кампаныларга бөстөдөдү тооп көрөйли, дүштө чөк олурарлар.

Тарылгаларын ажаалганын үдө-гөрдү чорудуп, бүгү көзө амжыл-гыны культураларын эки дүжү-дүн өстүрүп алдыры, ажаап алды-ныктын ажыдаарын эки бөстөкпөдөн чорудары, мал ажылы чөмөр-биле бүрүн хандырары—бүгү партия, совет болгаш көзө ажыл-агый орган-нарын бичи-даа сонгаардыкты-мас өгөчөгөй соругалыгы болур.

И. ЦЕВМЕННО,
областың көзө ажыл-агый өргө-деленин начальниги.

жупшанын кырган дүктүн учетини Кочанайа деңгээлдеп дужаал турары Даразында кыргызчы Чагар-маанын дүктүн деңгээлери-биле маан турары. Фото В. Лутковтуну.

АК-ДОВУРАКТА ДАГ ДУГУ КОМБИНАТТЫҢ ТУДУУНДА

Тудуг хайныгып эгелээн черде

Чаа тургустуну турар тууубу ийи кубометр чедир ажыр күссөдүзүндө ам харуга 10 муң тууубу өртөдөр чаа уагт почканы тудуп өгөлөң. Оң таваа шагла-ла салдыган, а ханалары хүн келген тудум-на бедни эгелээн.

Садынып турар печка черде бир метр хире бедни келген. Килдиг-даа тудуг таваандан элээн бедни келгенде хайныгып-кыныгып-ла. Тудугулар бедни хей-айт хире бөөр.

— Чанымста турар өргө печка бистин бо кылым турарымстан арай бичежек—дөш, ажылчынар-ның бирөөн оң таланында турган печкаже айтыт.—Бо тууубу өртөдүн эгелей берген соонда бистин Ак-Довуракка даштан-даа, тууубу-дан-даа кылган буюуг-ла бажычлар тургустуну келер бөдүр ийи.

Тудуглар кылган ажылчынар чүгдө даш салыры-биле кызыгар-латтыннп турар эвес, кылган белеткээр, суг дашкыр, чамыкта миналдан даш-даа дүжүрө бөөрлөр. Мичанган бүүдөр, кымыр ажыл-ла хей. Тууубу өртөдүн печкадан аңгыда ыш заводун бөлүк ажыл-чынар кымыр турар. Эргиде ажыл-дап турган ыш заводунун ам чүгдө чамылары артаган. Мичанган ону база катап чааы-биле тургузар апарган.

Чаа садынып турар печкада ажылчынарнын арасында Хертез Алдын-Куя, М. Дин-Серия дөш ышкан ажылыга кымыр кижилер хей. Оларнын даштанымда бедни үр орбасын өөрү кылгаар. Ажылдап турар ийи бүрүрү бир күнде 1,8 кубометр даш салыр нормамы. А печка кымыр турар он хүн дүжүрүндө 20 кубометр дашты салып, хүнде кымыр жууругу ажылчынын хеччөөн ортума-биле

Чурукта: чаа тудугун дөжөөн салып турары.

АК-ДОВУРАКТЫҢ ЧАА БУДУРУЛГЕ ЧЕРИНИҢ ТУДУУ

РСФСР-нин Министрлер Чөвүлениин 1958 чылдын январь 15-теги Доктамын буюугар Барымын Хемчиктин Ак-Довуракта даг дүгү руда эргеленип тургускан. Тывага база бир чаа бүүдүрлө черин ашкынар чорук бастин облыстын анык үлөдүрүн кооп соңгаар дүгүн хөдүжүрине уагт робыу айнаар. Тыванын экономикалык болгаш културалык соксаал чокка эгелдер дугайында Коммунист партиянын чаа Совет күрүенин хүн бүрдө салып салышыныкы тедаргы илерөөниин болуор лобтаалды облыстын ажылчы чоннары уагт өрүшкү-биле утуп, хүзөө алган, ам амдыралга чедикшилик боттандырып эгелээн.

Ак-Довурак даг дүгү бүүдүрленин чаа тудуунга база даг дүгүн руданын бо чылын кызып тыварына 10 миллион рубльди күрүнсөө тускайлап берген, оң шитинде 6 миллион рубль тудуг ажылчынына, а 4 миллион рубль деринининиери болгаш металлениери тыштыннп алырында чарыгаттынар. Бистин жүрүшүстө турун турар соруалар бо чылын уагт. Чаа тудугларын кылдышкан, харуга даг дүгү кооп тывар планын бис. Элээн даш тонна эки шанарды даг дүгүн кызып тывар, Уралдын даг дүгү болгашыраалын кымыр заводтарыне бистин ажылчынырымыс чорудуп эгелээн.

Даг дүгүн кызып тывар ажылды чорудушкан, «Тыва даг дүгү» комбинаттын тудуун ийи эгелеч-биле бир кудумчуу.

Чурукта: дашчылар бригаданын кижигүнерини ажылдап турары.

Даш—тудугга чугула материал Чолаачы—тудугда база бир кол киж

Бай-ла Хемчикти оң, бо талаарымын ажылып мичанар табылгылар оң: — Бис, дашчылар дөрге, Ак-Довурак бүүдүрленин чаа суурун салыр уагт-ла болгай бис. Даш—тудугун оң чугула материал. Бистин белеткен даан даштарымыстан келер үлөги ажылчы суурунга чурттага бажычынын, култура тудугларын болгаш өскө-лаа чараш, чаагай бажычынын тургузар. Бистин ажылымыс берге-даа, күндүлүг-даа. Оң хире чаагай үлө бүүдүрү турарымыс чоргаларын, улам-на кызып ажылдап тур бис.

Шынап-ла оларнын ажылы хүндүлүг. Дашчыларнын ажылына чоргаларын турары-даа чөл. Шаа ол оваалан каан чылар калбак-кабак даштар уагас ийи-үш кааг даш бажычар анаар. Тудуг дажи алган черлерге баарга мина чадгыс-даа бөш даш чок: шунтузун ап каапкан. Мынд киж ивери берге калыр куу каалар тургулап калган. А оң адаанда черде дербечиней оваалан каан даштар.

Дашчылар дөрт айлар дуртуунда даш белеткөөн. А 1500 кубометр даш ийи-бүрү тудуглар кымырында белен. Дашчылар ийи кезекке үстүп алган ажылдап турарлар.

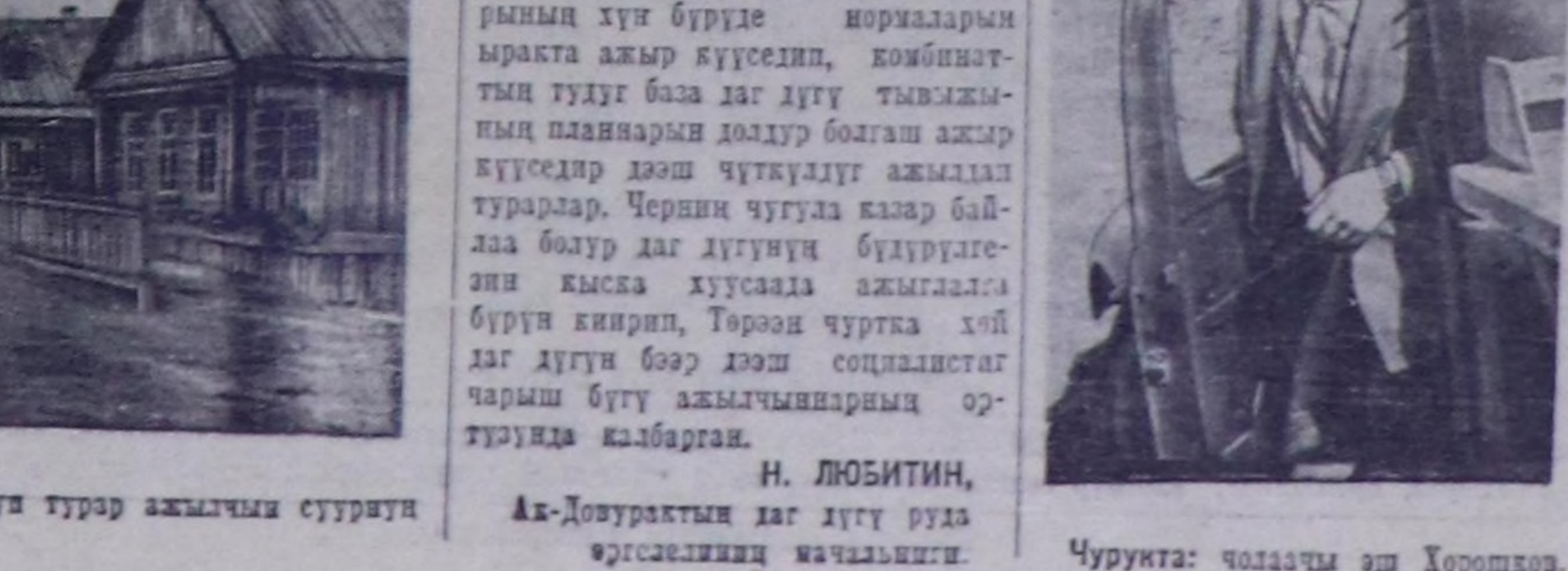
Устүдө бижиткен дашчыларнын хүнде нормамы: 3,6 кубометр дашты белеткөөн, дербечиней тургузар. Хүн нормамын үрүчү 3—5 кубометр кымыр күссөдүрү турарлар. Мичанган Ооржак Борбак-оол, Сарыгаар Хаакпан олар кымга-даа аштырбааныр. С. Шангар-оол, С. Сарыгаар суглар олардан тудак чок ажылдап келгенер.

Келер ийи, бир чылда тургустуна бөөр уагт бүүдүрлө черинин тудуунга ам-даа хей дашты белеткөөр. Дашчыларнын ажылы мичанган ам-даа уагт. Белеткенин дашты тудуглар шөлүчө машиналар соксаал чок сөөртүп турар.

Бүүдүрлө черинин тудуунун баштайгы болгаш ийги эгелөөнин үсөинде чурттага тудуун улам калбартыр, 880 олуттук школаны, уруулар асынып, суг дашчылыгынын тоолайын, чунар бажынын, уруулар садып туткан, ажылдагы килер. Бо бүгү тудугларын кымырына 7 муң хире ажылчы чонвар кижир. Ак-Довурак суурдан чокчу демир орук станцияныга чедир ашкынаша оруунун хемчөөлүн 500 километр чедир кымыр сорулга-биле чаа орук тудуунун шитилел ажылы амгы үдө чорудуп турар.

Комбинаттын тудуунда амгы үдө миш белеткенин участогу, даи, довурак болгаш чугай болгашыраалын кымыр участоктар, тууубу бүүдүр база мина дилдер заводтар ажылдап эгелээн. Комбинаттын ажылчыларынын саны 300 киж чедир көүдөөн. Муракчы ажылчыларынын саны хүн бүрдө өзүп турар. Чижээ, мотажчылар эштер Борзунов, Гаевский, тудугчулар эштер Монгуш Болор-оол, Сат Доржу, Провоторов, дашчылар эштер Тяжик, Штефан, Сарыг-оол, Борбак-оол болгаш өскө-лаа боттарынын хүн бүрдө нормаларын ыракта ажыр күссөдүп, комбинаттын тудуг база даг дүгү тыважынын планынын долдуур болгаш ажыр күссөдүр дөш чүткүдүг ажылдап турарлар. Черин чугула казар байлаа болур даг дүгүнүн бүүдүрленин кыска хуусаада ажылдагылар күрүн килрин, Төрөөн чуртка хей даг дүгүн бөөр дөш социалист чарыш бүгү ажылчыларынын ортурунда калбарган.

Н. ЛЮБИТИН, Ак-Довуракта даг дүгү руда эргеленин чаагынын.

Чурукта: чолаачы эш Коршков.

Баштаар черин ууртулгасында четпестер

Кал-Хем районун «Бурунгаар» колхозунун баштаар черинин уурутулгасында четпестерин колхозчулар бо-ла чугаалды берген турар, а ол четпестер улам көүдөп турары кымга-даа чажат эвес.

Баштаар черин уурутулгасында четпестер колхоз даргазы Александр Григорьевич Прокудин коллективтин уурутулгалан хооруду, нитини хуралды шиттирлеринге чагыртпайн, бүгү чүвени боудун туралы-биле баш биллип чааскан шиттирлээр мен дээр орданышкылы-биле табылгыраттыннп турар.

Бо дугайын мындыг дөштү фактылар херечилеп турар. Колхоз даргазы Прокудин баштаар черин болгаш нити хуралдын шиттирери чокка өртөн 1957 чылдын тивчү-үрдөн бөөр И. Давалайга болгаш оң төрөлдери Билик, Белек, Бир-бю, Демек-Норбу, Кашым-оол оларга үш белерин чышы хергалээр-биле чөлөөрөп берген болгаш 4 хой, 3 чыгы мал эдин салаада дугааттырбайн боудун туралы-биле өскөөр чарыдаан.

Колхоз даргазы эш Прокудин колхозтун өңчү-хөргөнгүн төтөгелээр чорук-биле демек чорутпайн турар, оң ол ажыл-агыйымыс эвес чоруп ажылдап, чамык асеткил чок колхозчулар нитинин өңчүдүн салындап, боттарынын хузуунда өргө-ашкыга ажылдап турар чижектер эвөөн эвес илереп турар. Чижээ, бо чылдын февраль айда колхозтун отчуттук хуралы боудурун бүүдүрүндө 5 баш чылгы мал, 4 баш иек эдин Кызылкан колхоз ырынууга акшага хуулуруп келери-биле С. Сабзубу, Н. Монгу оларны чорударга олар чүгдө 2 муң рубльди колхозга дугаалап болгаш сарыган 10 муң хире рублудуан. Сабзубу биле Монгуш ол дугайында колхоз-биле амга чеди, санапшаанар.

Нитинин малынга белеткөөн сипенин болгаш саванын волюнтаризм аш Прокудин боудуну туралы-биле салындап төтөгелээр. Эш Прокудин ийи шамак сипенин телефон сөткөччүлүг Черновоско ден каажиле саткан. Курун дыкка лев саваны МТС-тин тракторлары-биле тарга шөдүдүн сугра-сөөртүү ак-кел каарга ук саванын колхозчулар кандыг-даа учет чокка хууаажып алган. Эш Прокудин боудуну-даа төрөлдериинде-даа малын колхозтун сипени-биле азырал кыштан. Оң түңдөинде колхозка сипен, саван төнүп, нитинин малы чөм чөгүдөн бергенде, өдүр хөдөөр чорукка таваржып турган. Мал ажылымыс байдалы бергенде бөөрүгө өскө-лаа эгелээр мал ченери тыштыннп эгелээн. А садын алган мал ченери нитинин малынга чедирбей арада ажылдаар чоруктар база турган. Чижээ, бо чылдын апрельде эгеленде колхоз горлодан 10 тонна сипен салып алган, ону сөөртүп эккээр-биле чоруткан чолаачы Г. Зубов ук сипенин 300 килограммын боудун малынга чидүккөн илерээн.

Колхозтун өт-хөргөнгүн камина-вас, кадыг-бир кампанын ажыл доосту бөөрге ук өт-хөргөни калнаар-даа барганы билинбейн бээр чорук эвөөн эвес. Ол өт-хөргөнгүн эгелес чорумчулар талаа-биле бригадирлерден, пологоттук кижилерден колхоз баштаар чери негелеле салбайн, база катап чаа чөлөксө.

Хорошков Ак-Довуракка шөлүгүр ажылдапайн турар-даа болза, ол уластуң хүндүктелен чалып алган. Хүнде өртөр ужуругу нормамы 120 километр турда, ол 180—190 километрин өртүн турар. Даш сөөртүрүдө хүнде он катап чоруп турган болза, он ийи чедир турар. Ак-Довурактын даг дүгү тывар руда эргеленин начальниги эш Любитин оң дугайын кыска чугаалаан.

— Абакан ак-сеткилдиг, кымык-мак-даа кижил. Ажылдап ал турары база арбын. Шаа мындыг күш-ажымыс кижилерин бедни-биле үнелел дөөр ужуругу бис.

Эргелел аппаратынын штадын кызырар херек

Узуг-Хем районун «Эйлиг-Хем» колхозунун даргазы эш Сагаалов баштаар черин кижигүнеринин, колхозчуларынын нити хуралынын чөлөөрөп чокка штатын өстүргөн. Ам бо үдө 4-бухгалтер, 1 кассир, 2 агроном, ажыл-агый эргелечинде база ийи кижиле ажылдап турар.

Ол кижилеринин ажыл төлөвиринге хей күш-хүннерин, ашманы үдүрүп берип келген. Оларнын бирөөнине-ле ай санында 50-ден өрү

80 чедир күш-хүннерин төлөп турар. Штатын мичанар тургусканын шын эвес. Бо колхоз бир муң гектар тарылга шөдүт болгаш чүгдө 140 өргөрдөрин тургустууган биче күштүг ажыл-агый-дыр. Мындыг болгонда, эргелел баштаар черинин административ-эргелел аппаратынын штатына артык кижилерин тургузуп болбас деп чүгө черде билдир-гир. Бо айтырыгы дүргө шиттирлээр херек.

Н. СЛАМ.

Дончу медээлер

Чуртканчылыг суурларын азыг-шөзүр талаа-биле коюумун шын сагыр чорукту чурумчуларынга кижиле эмнелгенин ажылдакчылары, база нодзо Советтер кичээни салып ужуругу. Ындыг турбуме Бай-Тайга районун «Мурачкы» колхозунуң суурунда арыг-шөзөрүн нити корум-чуруму сагыттынмайн турар.

Хей нитинин ажылдагында кудуктарда туснай демиз хууннаа быжыглаттырмаан, улус боттадымын савалары-биле суг узуу ап туралар. Азыг-шөзүр талаа-биле эмнелге чөри чонга дуржугалыг болур. Ындыг болза-даа суурда эмнелге черинин херин кажаагы

Т. ИРГИТ.

Сут-Хөл районун Кирос атыг колхозунуң тууубу кымыр бригадасы Ишнин ооюунда ажылдап турар. Бригаданың удурутчузу Доржу полит-кижизидилгелин амыл чөүдүрүрчө кичээниг салбайн калган.

Хана солунун, агитхууустарын үндүрбөс, көргүзүлгө сэмбөрөзүн дежип кылбаан. Ажылдап турар улуста кымын кымыр ажылдап турары билинмес.

О. ОНДАР.

БКП-НЫҢ VII СЪЕЗДИЗИНДЕ

СОФИЯ. (СЭТА). Болгариянын Коммунисттик партиясынын VII-ги съездинин июнь 5-теги артеги хуралы БКП ТК-нын Политбюро-вунун кежигүрү, иштики херектер министри Георгий Панковтун чутгаалы-биле эгелден. Социализм тургузуушкунга Болгариянын улус чедикшикчиерини ол демлегеп, болгар улустун мораль-политиктик чыгышын онзаллап алыткан Г. Панков бодунун чутгаалынын өзүн хэй кезинге револютуг сөрөмчилдей күштедиреринин болган улус-демократтыг Болгариянын пролетаржы диктатурасынын эргинерини бажылаарынын айтырылганын чырыдып чутгаалаан.

Уластар аразынын дүшүрүрт чоруктарынын кошмадыры дөст Совет Эвилелинин болгаш социализм өскө-даа чурттарынын кылым турар улуг күженишкенинин дугайын БКП ТК-нын Политбюро-вунун кежигүрүнө кандидат, улустун камгала министрини армия генералы Перт Панчевский бодунун чутгаалында төлөөлөргө сагындырып чутгаалаан. Социализмде азырынчы улустары, оон иштинде болгар улус, империалистерини кара сагындыгы болгаларын сөрөмчилдей хайгаарып, килеңсөөшкөн-биле буруу шаап турар деп П. Панчевский чутгаалаан. Олар кымче-даа калгаларына беткейменин турар, харын агрессия планнарын үзөр дөст бү-

гү-ле эргежок чутгаа хемчеглерин аш турар.

Амгы үеини ревизионистерини үзөр-болгаларын болгаш теориянын Болгариянын эртемгер академиясынын президентини Тодор Павлов шүгүмчүлөөн. Болгар эртемни чедикшикчиерини хөгжүлдөөн дугайын болгаш чурттуу улустурунне база көдө амыл-агылынга болгар эртемденерини көргүзүп турар дугаламчымын дугайын ол база чутгаалаан.

БКП ТК-нын болгаш Төл ревизия комиссиясынын отчет илеткедери-нин талазы-биле эртенги хуралга БКП ТК-нын Политбюро-вунун кежигүрүнө кандидат, профессор-дирин Төл чөвүлелинин даргазы Тодор Прахов, БКП ТК-нын секретары Санко Тодоров, улусчу аныктарынын Димитровчу эвилелини ТК-нын бирги секретары А. Димитров болгаш оон-даа өскөлөр база санал бергенер.

Болгариянын Коммунисттик партиясынын отчет илеткедини талазы-биле санал берген бүгү кижилер долу чөпшөрөкчө болгаш чүгүлдүгүшүгүнүн илереткенин барымдалааш, илеткечи эш Живков доңчу харын бөрүндөн отбала деп даргалачы Фердинанд Казовский чараан.

Эртенги хурал оон-биле доозуган.

Польша алюминий үлетпүрүнүн баштайгызы

ВАРШАВА. (СЭТА). Краковта өлөөн муруну талаа турар Склавина хоорайжыгаштык чоок казыларынга каш-ла чылдар мурунуну чурттуу алюминий үлетпүрүнүн баштайгызы болур «Славина» заводтун тузуу калбарган. Ам завод ажылдай берген, ийи улуг чаа хестер продукцияны бүдүрүп үндүрүп турар. Чүгө эртен чылдын бозин завод чыл онаалганын дашкаар 600 тонна ажыг беди шынаам алюминийдин берген.

Амгы үеде ул заводту калбартырын тургузулешкан, оон девискеринде чаа бүдүрүгө бажынарынн тузуу чорук турар. Бүдүрүгө тузууларын тузуунга болгаш ажылдагы кирнеринге совет

тускай эртемчилер улуг дузаны көргүзүп турар. Совет Эвилели биле Венгр Улус Республикасы эргежок чутгаа чиг-эт-биле заводту база ханырып турар.

Польшада одалга-биле ажылдаар эң улуг электростанциянын тузуу ол заводтан ырак өвөсте чоруп турар. Совет Эвилелинин бергени күчүгү 6 турбоагрегаттары анал тургузар. Станциянын тузууну баштайгы өлөөчө доозуган. Алюминий заводнага болгаш Краковтун үлетпүрүгү өргүтүп өскө-даа бүдүрүлгөдери улетпүр тогуу берини турар ийи турбоагрегат ажылдап турар агрегаттарынын санын а кирген. Бо чылын немей ийи турбоагрегаттарынын тузуу доостур.

Албанияга болган соңгулдарын түннелери

ТИРАНА. (СЭТА). Улустун хуралына соңгулдарын түннелерин дугайында шуут үе сан мезгилдерини төп соңгула комиссиянын июнь 4-те чараан. Бүгү соңгула да округтарына соңгулчуларынн иштин саны 780.061 кижин быгалып, оларынн иштинде бажылашкына

779.935 кижин амы соңгулчуларынн иштин санынын 99,98 хуузу киришкен. Демократтыг фронтунун кандидаттары дөст боттарынын ыдылаашкынарын 779.624 кижин берген, ол дөргө бажылашкына киришкен соңгулчуларынн 99,97 хуузу болуп турар.

Делегейин херэеженнеринин демократтыг федерациязынын IV конгрезинде

ВЕНА. (СЭТА). Делегейин херэеженнеринин демократтыг федерациязынын (ДХФ) IV конгрезинин пленардык хуралы июнь 3-те анал болуп, ДХФ-тин даргазы Экевик Коттонун илеткелинин талазы-биле санал берилишкенин тургузчулөөн. Франциянын, Италиянын, ГДР-нин, ФРГ-нин, Кыдат Улус Республикасын, Индонезиянын, Экваториун болгаш Израильдин төлөөчилери санал берип, боттары-

нын чурттарында херэеженнерин байталынын дугайын чутгаалаан. Алжирде байтал дугайында алжир херэеженнерини төлөөчкчи Мама Шантуун чутгаалын олурганнар сеткил хайымышкы-биле даңазаланар. Экваториун херэеженнери ДХФ-ге хуулоо амыр дугайында илет кирген билдиришкенин оон төлөөчкчи конгресстин президиумуна дамычыл берген.

БХДФ-нин IV конгрезинге совет төлөөлөрүнүн баштыгы Н. В. Попованын чутгаазы

ВЕНА, 4. (СЭТА). Бүгүн Бүгү-делегей херэеженнеринин демократтыг федерациязынын IV конгрезинге совет төлөөлөрүнүн баштыгы Совет херэеженнер комитетинин президиумунун даргазы Н. В. Попова чүве чутгаалаан.

Попова бодунун чутгаалынын эгелинге бүгү-делегей байдалыга күчүгүгү салдарын көргүзүп турар чаа факторларга доктаган. Ол болза, хамгыттын мурунуна 900 миллион кижин чоңуту социализмди улуг лагеринин тыптыл келгени болгаш Азиянын база Африканын чурттарынын улустарынын национал хостагалыг шымчөөшкени болур.

Оон ырай дайынын болдурбамчы болгаш бүгү чурттар-биле найзаралык болгаш жожа-хөлөө харизмаларын тургузулууче уланган Совет чакаттын практиктиг бажынарын дугайында сагындырып турар.

Тайбынын камгалаары дөргө улустар аразында идегил байдалдар, бот-боттарыни эки билчир, өскө улустарын амырдал байдалдары-биле, эртемге, културалга болгаш уран-чүгө чедикшикчиерини бажылааш Совет Эвилели бүгү чурттарынын улустарынын аразында найбаралык фронтуну доктаамал калбартып турар. Совет кижилерини даштыкчы болгаш даштык аалчыларын ССРЭ-ге аян-чорук кылыгышкынарын калбак хемчөлөөн.

«Ирлүү чөпөстүн шылгалдарын доп-дораан соксадыр чакат»

Фашизмге удур болгаш республиканы камгалаар дээш демиселдин фондузунга Францияда акша-хөрөңгилер чыылдазы

ПАРИЖ. (СЭТА). Фашизмге удур болгаш республиканы камгалаар демиселдин фондузунга акша-хөрөңгилер чыылдазы француз коммунисттик партиянын Төл Комитетинин кыйгырымын буугаар Франция-

тардан негеп тур бис; Каттышкан Штаттар болгаш Англия Совет Эвилелинин чжэен эдерер боор деп манай турар бис» деп Н. В. Попова кыйгырып турар.

Атомнуг чөпөстү хөрүгүдөөн дөст массалык хөдөлүшкенин калбартырынын эргежок чутгаалын оратор айтып турар. Бир өвөс бүгү чурттарынын илерин беди денелге чөвүлө хуралды чымылдарын дүргөдери, бүгү-делегейини дүшүрүгү чорун кошмадыр хиремини иштиндерини хуулоо амырын негээр болза, кончуг чутга болур деп Н. В. Попова чутгаалаан.

«Эргин өндүктөр бо чылын икөөлө Стокгольмде болур конгреске икч байыр чедир болгаш ол тайбын талазакчыларынн күжүн улам сырый каттыштырар болгаш чур кырынга оожургады доктадырынга чутгаа ролью ойлаар дөргөдери идегил илерер бис деп болуп тур мен деп Н. В. Попова түннелитте чутгаалаан. Ол конгреске идегилдик деткиче көргөдери бөтү херэеженнер организацияларын, бүгү херэеженнер шимчөөшкенин болгаш бөлүктөрүн кыйгырадылар».

Бүгү-делегей херэеженнеринин демократтыг федерациязынын IV конгрезин бүгү-делегейин херэеженнер шимчөөшкенинге чутгаа үе чаа болур, ол болза тайбын дөст, боттарынын эргелери дөст, бичини уругларынын аас-кежи дөст демиселге херэеженнерини каттыгышкынарын күштедирер деп идегилди Н. В. Попова илереткен.

гилер чымылдан француз коммунисттик партиянын Төл Комитетинин кыйгырымын буугаар Франция-

да эгелөөн. Каш-ла хунерини дүргөдери бөст ий миллион ажыг франк аш чыгынган.

чөвүлө амыр чөпөстөрүнн бирөөл болза, ажыгыч човарын културалуг дашталыгынын организатору бол, бот-тыкылар уран-чүгө бажынарынн амылынга, күш-культура болгаш спорт мергежалдеринге аныктарын хөй-биле кириштирер, өскө-даа массалык хемчеглерини организастаары болур.

Арагалаар чорукка удур демисел талазы-биле ыкка хөй ажылды хөй-ниити болгаш паралта чоруд болур. Хөй-ниитини чөвүлөгө—кино-театрларга, културга бажынарынга, клубтарга шүгүмчүлөдиг карикатураларын, «хөвөй-каш», «бөкс» чаа чөргөлдү солунарын улугургулар чорук арагачыларга удур кавказдалагиле улуг хемчег болур.

Арагалаар, хулганнаар, хөй-ниитини көрүм-чүрүмн хажыдаар чоруктарга удур сатира чөвүлөгө хөвүлөдүгү солуназыны коомчулукка үндүрүп турарлар. Чаады ийи-чангыс кижилеринин совет моральды принциптеринге чүвө дешпес аажы-чангы ол солуннар чилин-биле шүгүмчүлөп турар. Кызы хоорайга коомчулук хөрүмүнүн органы «Крокодил хоорайга чоруп турар» деп хана солуну эки үнчү турар. Мыза калдыр-бир байла-биле көрүм-чүрүм хажыктан кижини дугайын илеретип, чидиг фельетоннарын, фото чуруктарыны азы кочуладыг чуруктарыны үндүрүп турар. Чаады арагачыларын, хөй-ниитини чуртуунун хажыкчыларын бодандарында ол улуг рольду болуп келген.

Арагалаар чорукту өптөш чөк көрүр, анаа улуг калбак тайлыбыр ажылын күштедирер, арагачыларын хөй-ниитини буруу шымышкыныга таварыштырары—партия, хөй-ниити болгаш ажылдагы организацияларынн хуулоо-гези болур.

А. ШАТЫЛОВ, Тыва облусукомунун ИХЭ-нин ажылдакчысы.

Кызыл Улуг-Хемнин севиинде. Фотохуд В. Лутковтуну.

Фельетон орнунга

Ол... Дүпшүн дээрзи-дир

Эртен чылдын күзүндө бээрчөл-даа кылбас. Туралаа өөренип, туралааа даштаным хүвөөр. Каш болгарга өй өренип турар күзүнуң хуусаамы шөвүг өвөс чүве төлөө, кичээдин шак бүрүч үзүлгө болгаш дег. Мызада ол илди өвөс болгаш өөрдөлгө чылын дүргүзүлдү үжөн ажыг кичээ хүвөенин үскөн.

Чээрби ажыг чыл башкылаан ол «алдарыг» башкынын билин мырза чөгөгич болганын кажан оон сагалга-чүрүмүн, арагалаар чорукун дугайын чутгаалаашан, курсантыларын болгаш башкыларын хураалында дыл болгаш литература факультетинин кафедралык эргелекчи эш Аловцев тодогой илереткен. Бир өвөс оон билин икч болур чүве болза, тыва школаларынн эге класстарына орус дыл хамаан чок, өскө эртемнерин бөжин башкылаары берге алаар. Башкынын беди алын бажуртадып, совет кижини беди мөзү шынарыга таварышпас үлгүдигерини кылып турган дөст ол хуралга башкылар болгаш курсантылар оңу курстан үндүрерин негээр:

—Ижирер, ижирер! Бис шупту өндүктөр бис, менде акша бар—дугилей каап, бакка-сокка орустал чыгалаалгалааш, оон спиртти-даа, волазы-даа «өндүктөрүнн» стакаларынче куткан ооранын чайналарга бо-ла көөр бис. Ону Кызылдын пединститутунун студенттери канчаар-даа аажок эки билдирер. Чаадыда ол орай дүвө өбөжкигне улуг ээрик чедип келеш. Чүдүрүтүп шуугап, «маадыр» чорун көргүзүп, хөй-ады карал агаалар. Бир калп бодунуң калк чурттап турган эки курсант Мадароода чачып:

— Мен дөргө чээрби ажыг чыл башкылаан алдарыг башкы кижиди мен. Сени оон каар кижини мен дөст, кирөөн сапогун тузуп алгаш тал берип турганым өөр соксадып каан таварыгга бар.

Бо үстүдө чүвөдери номчалаар чү мыдыг «маадыр», кымыл ол деп айтырары чутгаажок. Ол болза, тыва школаларынн эге класстарына орус дыл башкылаарынн өн ай хуусаамыг күзүнуң курсантызы Дүпшүн дээрзи-дир.

Дүпшүнүн шимал-ла чээрби ажыг чылда башкылаан ажылдаамы шына харын. Мызадажок ол бачы деп чүдүлүг амын бажуртадып, сөөлү үеде араганы шуут-ла кийгамчык амыяныг чөвөгү бажык чөвөгү чөвөгү келген. Көжө болур-ла оон алаар чөвөгү өвөс көөтүр, аскында спириттин кулгалымаар чыды бургуттуруп чорур.

Ол бүгүгү түннелитте орта ки-

Парктын шаңналы дээш

Июнь 1—2 хүнеринде Кызыл-дык Гастело аттыг парктын шаңналы спорт шөлдөргө парктын шаңналы (принз) дээш спортту амыр-бүрү хемчеглеринге маргалдаалар болуп эртен.

Маргалдаага эки-тура спорт нияткерлерини база школ, өөрдөлгө болгаш албан, бүүдүрүлгө чөвөгү аныктарынн күш-культура командалары киришкенер.

Маргалдаанын эгезинде парктин Саг катар (городки) шөлдөгө баг катарыны эш шымак беш командалары маргалдаага киришкен. Оларын шөлдө ойнашкыны «Динамо» № 2 командалы, совет-паршканын № 1 командалы ойнашкан. Бирги чег дөст чидиг демиселда чоруканын түннелитте тилдиги динамочулар 20 сен биле чедип ал, парктин шаңналын алган.

Хол бөмбүүнүн шөлдөгө педучилищен, пединституттун командалары, эртем-шенилде институтунун «Динамо» хол бөмбүчүлери мергышканнар. Хол бөмбүүнүн ойнашкынын түннелитте финлянд пединститутун № 2 командалы-биле

«Динамо» командалы ойнааш, база-ла динамочулар парктин шаңналын алган. Пединститутту № 1 командалыны анык спортчулары динамочулар биле ойнааш, уттуруса-да, хол бөмбүүн ойнаарынн эргадүрүмнерин эки билерин болгаш шиптирлик кызымчаккын көргүзүп, тилекти болган динамочуларга эң күштүг, сенинг ууларынн илер болуп, үш удаа ойнаанын демелгээр херек.

Бүт бөмбүүнүн маргалдаанын АТК-нын, пединституттун болгаш «Тыва тулу» тренинг—чүгө бо үш командалар киришкенер. Мыдыг ужурунун бут бөмбүүнүн ойнашкынын ишын 29-та ойнаарычче сонгарлактан. Ол шына бастыг бол маргалдаамы, чалгыс даа команда килеэн-биле болган.

Маргалдаанын организастааны кончү эргейт, организас чок байдалды болган. Киришкелер спортту форма-биле хандырымсыны, судьялар маргалдааны шынар чок чөвөгү турган динамочулар херек.

Редактор К. С. ШОГУ.

Арагалаар чорук кем-херек үлгүдиринче орук

Кем-херек үлгүдир болгаш иштин көрүм-чүрүмн хажылар чоруктар чымык кижилерини өйчү эрттир арагага сүндүгү чөвөгү-биле шуут холбашкан болуру бүгүдөгө баштыг.

Эндир арагал алгаш, «омат-шымдын» көөргөдип, чаады чорун илеретип азы муңгаргай байдалдыг апылып, ажыныччал болуп, сош-содаа өөскүлүп, хамаатыларын эргелинге хаалап, кем-херек үлгүдир чорук кижилер хаал өвөс таварышп тургулар.

Билбестөөнүн ужурунда буруу херек кылып калды деп мелегеп-даа тура, эвонч тургаш, херек үлгүдир кижилерин харымсалдаан совет хообулаар чалдатчы, харын мыдыг кижилер улам-на шынгыс кеземчеге оонаштыр турар.

Хулган үлгүдирини болгаш иштин көрүм-чүрүмн хажылар чоруктары «коллуунда-ла эвонч кижилерин үлгүдир турарын амырдал көргүсүп. Эвончтын дайымын кижини амыяны чедип, халлап турган азы аар кемчөөшкенин-ла таварыштырган ийи-чангыс арагачыг идегеттерини тургулааны чакыг өвөс.

Чаады кижилер ажыга эвонч көз, анаа сош-содаа үндүрүп, бүдүрүгө чөвөгү когарга таварыштырар, оорландып тургулаан чоруктар база бар. Кызылдын электростанциянын олакчылы В. Степанов бо чылдын январь 7-де дүниг эвончте ажыга эвонч келеш, машиналар килелер бүстүн хөй кезини ажыын үндүрүгө алектер агрегаттары аныкчылдастай берген, хоорайын чадык кезинде чырыктык өшкөн турган. Ол чоруктун чылдаганын кол ишкер өш Никитин айтыра бөргө, Сте-

панов оон арнычте шимышаан, хевин орбарлап турар бөргө, хулганнын хоолун инженерин чүгө өскө ажалчанын адыганын.

Амгы заводунун машинини В. Пантеев база-ла январь айда эвонч арагал алгаш, ажылынга 2 шак хожулан келеш, заводтун бөден кымылдар селданын 6 өш кезини иштерини оорлап тургаш, өш кезини танымылыг туртуган. Эвонч алгаш оор, хулган херектер үлгүдир бө идегеттерин кайылы-лаа шынгыс кеземчеге оонашканын.

Областын механизация школарынын өвөшкчилери Ю. Ерохин, Бурашев, Л. Лобанов, П. Велозов олар апрельге бөлүгөшп арагалааннар. Оон түннелитте Ерохин кудучуга хулган чорук үлгүдир, ужуражып келген кижилерин бөк өвөс-биле дорамчылап, мынчаар анаа таварыжп келеш шакта ажылдакчымын эгээрин ооралдыгын турган. Школага тергени эш өөренип, хөй-ниитини ажылынга иленилини илеттөс-ла, Ерохин ол чедикшикчиерин бажылааш, арагалаар чорукка сунуукамы-биле РСФСР-нин кеземче хообулузун 74 чүгүдө айтыгынган кеземчеге таварышкан.

Бистин областа автотранспорт мырак черлерге пассажирлар аргыштырар, чүк өвөрттүр кол чөпөк болур. Автожашыналарын чөвөгү ажылаарын, күш-ажылыг сагыда-чүрүмүн бажылаарын дөст хүн бүрүнүн демиселин күштедирерин, эвонч чөвөгүчүлөрү машина бажыкартык чорукту болдурбамчы автотранспорт амырдалыгын, МТС-терини үндүрүчүлөрү болгаш чөвөгү чөвөгү сөстөвөрүндө шынгыс негеп турар. Мыдыг болза-даа бо талазы-биле шынгыс чорук бисте ам-да

чөвөгү амыр чөвөгү, бо талазы-биле дыл хөй мон, дептерлерин-даа парлап үндүргүлөөн.

Мыдыг болза-даа арагалаар чорукка удур демиселге кол роль хөй-ниитинге хамааржы. Арагачылар-биле, хөй-ниитини чуртун, совет моральды, социализм иштин чөвөгү чөвөгү көрүм-чүрүмн хажылар кижилер-биле эштепик болбас. Арагалаар кижилер боттарынын кыл кымылдан басырдыры-биле чөвөгүлөтүр, мораль талазы-биле таварышпас чүвөгүдери болдуруп, должанып турар кижилерге, мылаңгы өвү олуар салгакчыларга багай сатылары халдып турарлар.

Совет чогаалчы П. Павленко «Уруглар болгаш бистер» деп атлыг чүвөгү дараалыга өлөшүкүнү тодогойлап бажыг: Бир-ле калп, дыштаныр хүнде, рынокка тратуар кыры-биле сови чөвөгү кижини көрдү. Оон үктөр болу малгал аларган. Төгөлгенин армын шайыл чүгө-даа дөмөйшөлөс. Бүдү күварталды эделтиг дүргүзү-биле автоматкылаштыр ол шурап эртин чоруд. Кол-ла чүгү, — оон кеземчеге оонашканын... эвонч кижини бөлдү алаады өвөдү эвонч чорачылар... Уш шак эртенде өвөдү эвонч кижини өттүпүн, оон эвонч эвонч эвонч катанавышаан, ойнап эгелөөнөр.

Ол хулган чорук кылган кижини-бир талаан калды-даа чөвөгүлөт чөк эртен. Оон көргөн мен ишкел кижилер оон шөрүлү кэвринден аймызынган, чүвөгү-даа мыталаан. Ол улаада дилем өвөс хаматтылар, уругларын багай кижилерини болган бис. Ол арагачы мышкан мыдыг «башкылар» бисте хөй болуп турар. Бо олургуларын чогаалчы 1946 чылда бажыг. Мыза көргүстүнген мышкан арагачы «башкылар» бистин областын чадык хоорайларына, мылаңгы көдө суурларынын күдүмчүлөрүн таварышканын турар хараандыг.

Арагалаар чорукка удур демисел-

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕСИ: Кызыл, Шетинин кудучузу, бажы № 3. ТЕЛЕФОНАРИ: редакторун 3—62, редакторун ооралкчынын, иштик информация килдизини 3—88, харымсалыг секретарынын, культура болгаш амырдал килдизини 4—98, партия амырдал, пропаганда, үлгүдир болгаш транспорт, көдө амыл-агыл килдизини 3—68, чага калдынын база бажыларынын 3—65.

ТС—00733

Күзүгө эргеленип типографиясы.

деп кинону көрүср.